

Sygn. akt. I A Ca 26/10

POSTANOWIENIE

Dnia 9 kwietnia 2010 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący : SSA Janusz Leszek Dubij

Sędziowie : SA Małgorzata Dołęgowska (spr.)

: SA Bogusław Dobrowolski

Protokolant : Iwona Aldona Zakrzewska

po rozpoznaniu w dniu 9 kwietnia 2010 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **A. R.**

przeciwko **Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddziałowi Regionalnemu w O.**

o zapłatę i ustalenie

na skutek apelacji **powoda i pozwanego**

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie

z dnia 9 listopada 2009 r., sygn. akt I C 275/09

p o s t a n a w i a:

I. uchylić zaskarżony wyrok i pozew odrzucić;

II. odstąpić od obciążania powoda kosztami procesu za obie instancje.

UZASADNIENIE

Powód - A. R. wniósł przeciwko pozwanemu - Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego P. Terenowej w I. o ustalenie, że pozwany miał obowiązek wystawienia decyzji określających podleganie powoda ubezpieczeniom społecznym od 01.01.1999 r. oraz o zasądzenie kwoty 113.000 złotych z odsetkami za zwłokę, tytułem odszkodowania za szkodę wywołaną opóźnieniem wydania tych decyzji oraz tytułem zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych związanych z pozbawieniem go możliwości prowadzenia działalności gospodarczej.

W uzasadnieniu żądania podał, że dochodzona przez niego kwota 113.000 złotych stanowi między innymi odszkodowania za konieczności uiszczania zaległych składek do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych za okres od 01.01.1999 r. do 01.02.2007 r., a co wynikało z zaniechania obowiązków służbowych pracowników pozwanego (k. 14).

Pozwany - Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział (...) w O., wniósł o odrzucenie pozwu, w przypadku nie uwzględnienia tego wniosku o oddalenie powództwa.

W uzasadnieniu podał, że pozew powinien być odrzucony, skoro bowiem powód nie zgadza się z wyliczeniem składek, to pozwanym powinien być Zakład Ubezpieczeń Społecznych, a nie pozwany - Kasa Rolniczych Ubezpieczeń Społecznych, ponadto podał, że sprawa pomiędzy powodem, a pozwanym, w przedmiocie ubezpieczenia społecznego, została ostatecznie rozstrzygnięta prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z dnia 22.08.2005 r. Pozwany podniósł także, że powód pozwał placówkę terenową KRUS w I., która nie posiada zdolności sądowej, nie zaś Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.

Wyrokiem z dnia 09.11.2009 roku Sąd Okręgowy w Olsztynie:

- I. odmówił odrzucenia pozwu;
- II. zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 24.102 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 04.05.2009 r. do dnia zapłaty;
- III. oddalił powództwo o zapłatę w pozostałej części;
- IV. zniósł wzajemnie koszty procesu;
- V. wyłączył do odrębnego rozpoznania sprawę o stwierdzenie obowiązku wydania decyzji przez Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego i sprawę w tym zakresie przekazał Sądowi Okręgowemu w Bydgoszczy Wydział VI Pracy i Ubezpieczeń Społecznych.

Sąd ten ustalił, że powód od 1982 r. prowadził z przerwami działalność gospodarczą polegającą na świadczeniu usług tapicerskich. W dniu 20.09.1995 r. działalność powoda została wpisana do ewidencji działalności gospodarczej. W 1992 r. powód nabył gospodarstwo rolne o powierzchni 77 arów, zabudowane budynkiem mieszkalnym i gospodarczymi, które stopniowo powiększał, i w grudniu 1997 r. powierzchnia nabytych przez niego użytków rolnych objęła obszar powyżej 1 ha przeliczeniowego. Wobec powyższego, powód zgłosił się do placówki Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w I., gdzie uzyskał informacje, o dokumentach jakie powinien złożyć, aby podlegać ubezpieczeniu społecznym rolników. W tym czasie podlegał ubezpieczeniu społecznemu jako prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą. W okresie od 09.12.1997 r. do 07.01.1998 r. powód przebywał na zwolnieniu lekarskim i pobierał zasiłek chorobowy i z tego powodu był zwolniony z obowiązku opłacania składek do ZUS-u. Od 08.01.1998 r. powód zawiesił prowadzenie działalności gospodarczej, a w dniu 12.02.1998 r. złożył w P. Terenowej KRUS w I. wniosek o objęcie go i jego żony ubezpieczeniem społecznym rolników. W zgłoszeniu powód zaznaczył, że podlega ubezpieczeniu rolników od 01.12.1997 r., natomiast nie podał, że podlegał innemu ubezpieczeniu społecznemu. W dniu 26.02.1998 r. kierownik P. Terenowej KRUS w I., z upoważnienia Prezesa, wydał decyzję, w której stwierdził podleganie powoda i jego żony ubezpieczeniu społecznemu rolników od 01.12.1997 r. Następnie, jak wynika z ustaleń Sądu Okręgowego, w dniu 25.11.1998 r. powód złożył w P. Terenowej KRUS w I. pismo informujące, że z dniem 02.12.1998 r. wznowia działalność gospodarczą i do pisma dołączył zaświadczenie o wpisie do ewidencji działalności gospodarczej od 1995 r. W dniu 11.01.1999 r. powód poinformował zaś pisemnie Zakład Ubezpieczeń Społecznych w B., że od 02.12.1998 r. podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników i że rezygnuje z ubezpieczenia w ZUS-ie „od początku tego roku”.

Z dalszych ustaleń Sądu Okręgowego wynika, że w 2004 r., w związku z wejściem w życie zmian do ustawy z 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, akta powoda zostały poddane szczegółowej analizie celem weryfikacji zasadności pozostawania w ubezpieczeniu w KRUS. W ramach tego postępowania wezwano powoda do złożenia zaświadczenia o wpisie do ewidencji działalności gospodarczej, zaświadczenia z Urzędu Skarbowego o okresie zawieszenia działalności gospodarczej oraz zaświadczenia z ZUS-u o okresie podlegania ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzonej od 1995 r. działalności gospodarczej. Po zakończeniu przedmiotowego postępowania, w dniu 31.01.2005 r. Kierownik P. Terenowej KRUS w I., z upoważnienia Prezesa, wydał dwie decyzje dotyczące powoda. W pierwszej stwierdził podleganie powoda ubezpieczeniu społecznemu rolników od dnia 08.01.1998 r., w drugiej zaś stwierdził ustanie tego ubezpieczenia od 01.01.1999 r. Na skutek odwołania się powoda od powyższych decyzji Sąd

Okręgowy w Bydgoszczy VII Wydział Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 22.08.2005 r. oddalił odwołanie powoda. Natomiast wyrokiem z dnia 06.02.2007 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku oddalił apelację powoda od wyroku Sądu Okręgowego.

W konsekwencji powyższego, decyzją z dnia 23.02.2009 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. określił stan należności powoda z tytułu zaległych składek na łączną kwotę 105.297,57 złotych, w tym kwotę 41.823,32 złotych tytułem składek na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych za okres 01/99 - 01/07, kwotę 11.254,66 złotych tytułem składek na ubezpieczenie zdrowotne za okres 06/99 - 01/07, kwotę 2.987,59 złotych tytułem składek na Fundusz Pracy i Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres 01/99 - 01/07 oraz kwotę 49.232 złotych tytułem odsetek za zwłokę na dzień 20.02.2009 r.

W oparciu o tak ustalony stan faktyczny Sąd pierwszej instancji wskazał, że zgodnie z art. 36 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników Prezes Kasy, lub osoba przez niego upoważniona, wydaje decyzje w sprawach podlegania ubezpieczeniu lub ustania ubezpieczenia. Zgodnie z art. 39 ust. 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w razie zmiany stanu faktycznego lub stanu prawnego, na podstawie którego wydano decyzję o ustaleniu podlegania ubezpieczeniu, wydaje się nową decyzją w tej sprawie. W myśl art. 44 ust. 2 przedmiotowej ustawy prawo do świadczeń z ubezpieczenia lub ich wysokość ustala się ponownie, na wniosek lub z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji zostaną przedstawione nowe dowody lub ujawnione nowe okoliczności mające wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokość.

Pozwany, według Sądu Okręgowego, powyższego obowiązku nie wykonał, pomimo przedstawienia nowego dowodu i ujawnienia nowych okoliczności przez powoda. W dniu 25.11.1998 r. powód złożył w P. Terenowej KRUS w I. pismo informujące, że z dniem 02.12.1998 r. wznowia działalność gospodarczą. Do pisma tego dołączył zaświadczenie o wpisie do ewidencji działalności gospodarczej od 1995 r. Pismo powyższe wraz z załączonym dokumentem, zdaniem Sądu pierwszej instancji, niewątpliwie miało wpływ na ustalenie prawa do świadczeń z ubezpieczenia społecznego rolników, bowiem wynikało z przedłożonych dokumentów, że powód prowadził działalność gospodarczą w okresie, za który został objęty także ubezpieczeniem społecznym rolników, co stanowiło nową okoliczność w stosunku do oświadczenia powoda złożonego w zgłoszeniu do ubezpieczenia. Z uwagi bowiem na podleganie powoda ubezpieczeniu społecznym z tytułu prowadzonej przez niego działalności gospodarczej m.in. w okresie od 01.12.1997 r. do 07.01.1998 r. nie mógł on w tym czasie podlegać ubezpieczeniu społecznym rolników. Nie został także spełniony warunek nieprzerwanego roku podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników, zgodnie z art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w brzmieniu obowiązującym przed dniem 02.05.2004 r., co miało znaczenie przy wznowieniu przez powoda pozarolniczej działalności gospodarczej, gdyż spowodowało to wyłączenie go z ubezpieczenia społecznego rolników z końcem IV kwartału 1999 r.

Sąd podkreślił, że dopiero w 2004 r., gdy akta powoda poddane zostały szczegółowej analizie, ujawniono nieścisłości, które skutkowały wydaniem przedmiotowych decyzji. Sąd Okręgowy wskazał, że sam pozwany w piśmie z dnia 17.05.2005 r. kierowanym do powoda przyznał, że placówka w I. nie wykazała dostatecznej staranności w ustaleniu, czy rzeczywiście w dniu 01.12.1997 r. powód miał prawo do podlegania ubezpieczeniu rolniczemu, a w konsekwencji, czy w dniu wznowienia działalności gospodarczej miał za sobą pełny rok podlegania temu ubezpieczeniu i czy spełniał warunki do pozostania w ubezpieczeniu.

Sąd pierwszej instancji wyjaśnił, że z uwagi na bezprawne zaniechanie pozwanego, dopiero w dniu 31.01.2005 r. Kierownik P. Terenowej KRUS w I., z upoważnienia Prezesa, wydał decyzję o ustaniu ubezpieczenia społecznego rolników wobec powoda od dnia 01.01.1999 r. W związku z tą decyzją Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. w dniu 23.02.2009 r. wydał decyzję, w której określił stan zaległości powoda z tytułu należnych składek na ubezpieczenia społeczne.

W ocenie Sądu Okręgowego szkodą powstałą w wyniku bezprawnego zaniechania pozwanego jest kwota odsetek ustalona przez ZUS. W wyniku zachowania pozwanego powstał po stronie powoda uszczerbek w jego majątku - obowiązek zapłaty odsetek za nieterminowe uiszczanie składek na ubezpieczenie społeczne. Niezasadnym, zdaniem

Sądu, było natomiast żądanie powoda zapłaty przez pozwanego całej kwoty ustalonej przez ZUS, bowiem obowiązek zapłaty składek na ubezpieczenie społeczne powstał niezależnie od zachowania się pozwanego. Powód w związku z prowadzeniem działalności gospodarczej podlegał pozarolniczemu ubezpieczeniu społecznemu i był obowiązany do uiszczania składek. Sąd wskazał, że w zawartej przez powoda i Zakład Ubezpieczeń Społecznych umowie z dnia 14.04.2009 r. powód zobowiązał się do zapłaty tytułem odsetek za nieterminowe uiszczanie składek kwoty 48.204 złotych i w związku z tym taką kwotę przyjął jako udowodnioną wysokość szkody. Jednocześnie Sąd doszedł jednak do przekonania, że powód w równym co pozwany stopniu przyczynił się do powstania powyższej szkody. W zgłoszeniu do ubezpieczenia powód bowiem nie podał, że w dniu 01.12.1997 r., gdy stał się właścicielem gospodarstwa rolnego o powierzchni ponad 1 ha przeliczeniowego użytków rolnych, podlegał innemu ubezpieczeniu społecznemu. Dlatego P. KRUS w I., z uwagi na brak w dokumentacji informacji o prowadzeniu przez powoda pozarolniczej działalności gospodarczej, wydała w dniu 26.02.1998 r. decyzję ustalającą podleganie powoda ubezpieczeniu społecznemu rolników od dnia 1.12.1997 r.

W związku z powyższym Sąd przyjął, że powód w 50% przyczynił się do powstania szkody i obniżył wysokość szkody 48.204 złotych o 50%, tj. do kwoty 24.102 złotych i na podstawie art. 417 k.c. (w brzmieniu sprzed 1 września 2004 r.) w związku z cytowanymi wyżej przepisami ustawy z 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, zasądził od pozwanego na rzecz powoda powyższą kwotę z ustawowymi odsetkami od dnia 4.05.2009r., tj. od dnia doręczenia pozwanemu odpisu pozwu wobec braku dowodów wcześniejszych wezwań do zapłaty. W pozostałej części Sąd powództwo o odszkodowanie oddalił jako niezasadne.

Sąd oddalił także żądanie powoda zasądzenia zadośćuczynienia za naruszenie jego dobra osobistego poprzez pozbawienie go możliwości prowadzenia pozarolniczej działalności, czym naruszono jego wolność wyboru. Zdaniem Sądu, powód nie wykazał w niniejszym postępowaniu, aby pozwany faktycznie naruszył jego dobra osobiste.

Co do żądania powoda ustalenia obowiązku wydania przez Prezesa KRUS decyzji, Sąd przekazał w tym zakresie sprawę Sądowi Okręgowemu w Bydgoszczy Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych. Zgodnie bowiem z art. 36 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, w przypadku niewydania decyzji przysługuje odwołanie do Sądu, w terminach i na zasadach określonych w przepisach kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, jako właściwemu rzeczowo do jej rozpoznania.

Ostatecznie, Sąd uznał także za niezasadny wniosek pozwanego o odrzucenie pozwu w niniejszej sprawie. Podkreślił, że w sprawie nie zachodziła żadna z przesłanek wymienionych w przepisie art. 199 § 1 k.p.c. Podkreślił przy tym, że wbrew twierdzeniom pozwanego zawartym w odpowiedzi na pozew, powód domagał się od pozwanego odszkodowania, a nie kwestionował wysokości naliczonych przez ZUS składek. W związku z tym przedmiot sprawy rozpoznawanej przez Sąd Okręgowy w Bydgoszczy, sygn. akt VII U 1628/05 nie jest tożsamy z przedmiotem niniejszej sprawy, w której powód dochodzi zapłaty od pozwanego odszkodowania. Sąd Okręgowy podkreślił również, że powód w pozwie wskazał, że pozywa Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, a P. w I. wskazał jako jednostkę osoby, z działalnością, której wiąże się dochłodzone roszczenie, celem ustalenia właściwości miejscowej Sądu. Zgodnie zaś z art. 2 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników ubezpieczenie realizuje Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Powód zatem właściwie oznaczył osobę pozwaną. W związku z powyższym Sąd odmówił odrzucenia pozwu w niniejszej sprawie.

Powyższy wyrok zaskarżył zarówno powód jak i pozwany.

Powód swoją apelację skierował przeciwko rozstrzygnięciu zawartemu w punkcie III wyroku, zarzucając mu ustalenie, że niezależnie od decyzji organów rentowych dotyczących objęcia go ubezpieczeniem społecznym w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych nie zrezygnowałby z prowadzenia działalności pozarolniczej, podczas gdy dochody jakie przynosiła prowadzona przez niego działalność były bardzo niskie w porównaniu do obciążających go składek na ubezpieczenia społeczne wnoszonych do ZUS – u.

W związku z powyższym powód wniósł o zmianę wyroku i zasądzenie całej kwoty żądanego w pozwie odszkodowania, ewentualnie o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazania sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania (k. 197).

Pozwany, przedmiotowy wyrok zaskarżył również w części tj. w zakresie rozstrzygnięcia zawartego w punkcie II, uznającym powództwo na kwotę 24.102 złotych oraz w punktach IV i V wyroku zarzucając mu:

1. naruszenie prawa materialnego poprzez błędną wykładnię art. 417 k.c. polegającą na zastosowaniu tego artykułu w brzmieniu obowiązującym od dnia 01.09.2004 r. w przypadku gdy w przedmiotowej sprawie zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 28.11.2008 r., sygn. V CSK 271/08, wobec tego, że powód wywodzi roszczenie odszkodowawcze ze zdarzeń powstałych przed wejściem w życie ustawy z dnia 17.06.2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw roszczenie, to należy oceniać przez pryzmat art. 417 § k.c. w brzmieniu sprzed dnia 01.09.2004 r., rozumianego w ten sposób, że Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie funkcjonariusza państwowego przy wykonywaniu powierzonej mu czynności, co w konsekwencji w niniejszej sprawie, przy braku stwierdzenia niezgodnego z prawem działania pracownika KRUS, a jedynie nie dowiedzionego domniemania przez Sąd I instancji zaniechania działania KRUS, powinno skutkować oddaleniem powództwa w całości,

2. naruszenie przepisów prawa materialnego, a mianowicie art. 415 k.c. poprzez błędne i niezgodne ze stanem faktycznym ustalenia polegające na uznaniu, iż powód poniósł szkodę w wysokości odsetek zawartych w decyzji ZUS w wysokości 48.204 zł, podczas gdy jak sam przyznał dotychczas zapłacił jedynie kwotę 900 zł na rzecz ZUS i zaprzestał dalszego wywiązywania się z układu ratalnego, tym samym rzeczywiście poniesiona przez niego szkoda nie przekracza kwoty 900 zł, a przyznanie odszkodowania w wyższej kwocie prowadzi do bezpodstawnego wzbogacenia powoda, gdyż jak na razie szkoda jest wyłącznie abstrakcyjna wynikająca z decyzji ZUS, która to decyzja w każdej chwili może zostać zmieniona, przy czym istnieje bardzo realna możliwość, że ZUS umorzy zaległe odsetki albo w ogóle postępowanie w sprawie zapłaty zaległych składek ulegnie umorzeniu. Nawet przy uznaniu, iż jest to szkoda, Sąd niewłaściwie ją obliczył licząc odsetki na dzień 20.02.2009 r. i za okres do stycznia 2007 r., a więc dawno po dniu 31.01.2005 r., kiedy to KRUS wydawał ostatnie swoje decyzje w sprawie powoda, a po tym dniu jako, że powód został wyłączony z ubezpieczenia społecznego rolników pozwany nie był zobowiązany do wydawania żadnych decyzji wobec powoda,

3. naruszenie przepisów prawa materialnego, a mianowicie art. 36 ust. 3 ustawy z dnia 20 grudnia 2009 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (j.t. Dz. U. z 2008 r. Nr 50 poz. 291 ze zm.) polegające na wyłączeniu do odrębnego rozpoznania sprawy o stwierdzenie obowiązku wydania decyzji przez Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego i przekazanie Sądowi Okręgowemu w Bydgoszczy Wydział VI Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, podczas gdy przepis ten dotyczy osoby ubezpieczonej w KRUS, w sytuacji gdy wcześniej wszystkie decyzje wobec powoda zostały wydane, a ponadto nie składał on w KRUS jakiegokolwiek nowego wniosku o wydanie jakiegokolwiek decyzji, tym samym nie może być mowy o bezczynności KRUS polegającej na niewydaniu jakiejś decyzji, jak niezasadnie sugeruje Sąd I instancji, co tym samym w konsekwencji czyni wyłączenie do odrębnego rozpoznania sprawy o stwierdzenie obowiązku wydania decyzji przez Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego i przekazanie Sądowi Okręgowemu w Bydgoszczy Wydział VI Pracy i Ubezpieczeń Społecznych bezprzedmiotowym.

Mając na uwadze powyższe zarzuty, pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa w całości oraz uchylenie postanowienia o wyłączeniu do odrębnego rozpoznania sprawy o stwierdzenie obowiązku wydania decyzji przez Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego i przekazanie Sądowi Okręgowemu w Bydgoszczy Wydział VI Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, przy obciążeniu powoda kosztami postępowania za obie instancje według norm przepisanych.

Sąd zważył, co następuje:

W sprawie nie zachodzi konieczność merytorycznego badania prawidłowości rozstrzygnięcia Sądu pierwszej instancji, bowiem prowadzone przed tym Sądem postępowanie toczyło się w warunkach nieważności (art. 379 pkt 2 kpc).

Z treści pozwu jednoznacznie wynika, że jako stronę pozwaną powód wskazał Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego P. Terenową w I.. W odpowiedzi na pozew pozwany podniósł, że podmiot wskazany przez powoda nie posiada zdolności sądowej i w sprawie pozwanym powinien być Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Ostatecznie, Sąd Okręgowy jako stronę pozwaną wskazał w wyroku Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Odział (...) w O..

Pomijając samą ocenę prawidłowości postępowania Sądu Okręgowego, który samodzielnie, bez wniosku powoda, zmienił oznaczenie strony pozwanej, wskazać należy, że ani Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Odział (...) w O., ani jej P. Terenowa w I., nie posiadają zdolności sądowej, co wyklucza ich udział w sprawie w charakterze strony.

Rozwijając powyższe stanowisko zauważyć należy, że krąg podmiotów, które mają zdolność sądową wyznacza przepis art. 64 § 1 i 2 k.p.c., zaliczając do nich osoby fizyczne, osoby prawne, jednostki organizacyjne niebędące osobami prawnymi, a którym ustawa przyznaje zdolność prawną oraz organizacje społeczne dopuszczone do działania na podstawie obowiązujących przepisów, choćby nie posiadały osobowości prawnej. Niekiedy ustawodawca uznaje zdolność sądową pewnych podmiotów, którym poza tym nie przysługuje zdolność prawna np. Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (art. 479²⁹ § 1 k.p.c.), Prezes Urzędu Regulacji Energetyki (art. 479⁵⁰ § 1 k.p.c.), Prezes Urzędu (...) Elektronicznej (art. 479 § 1 k.p.c.), Prezes Urzędu Transportu Kolejowego (art. 479 § 1 k.p.c.), pracodawcom i organom rentowym (art. 460 § 1), organom państwowym w zakresie żądania wykonania polecenia (art. 894 § 2 k.c., art. 985 zd. 2 k.c.).

Pozycję ustrojową Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego określa ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (j.t.: Dz.U. z 2008 r. Nr 50 poz. 291 z zm.). Z przepisu art. 2 tej ustawy wynika, że Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego realizuje ubezpieczenia. Przepis art. 59 ust. 3 ustawy wskazuje natomiast, że Kasą kieruje Prezes, który jest centralnym organem administracji rządowej, podległym ministrowi właściwemu do spraw rozwoju wsi (art. 2 ust. 2). W żadnym miejscu ustawa nie przyznaje jednak Kasie zdolności prawnej, ani zdolności sądowej.

Nie będąc zatem ani osobą prawną, ani jednostką organizacyjną niebędącą osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną, ani też organizacją społeczną w rozumieniu art. 64 § 2 k.p.c., Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego nie ma zdolności do uczestnictwa w postępowaniu w charakterze strony.

Zaznaczyć przy tym należy, że z treści przepisu art. 460 § 1 k.p.c., wynika wprawdzie zdolność sądowa organów realizujących ubezpieczenia, ale obejmuje ona jedynie postępowania związane z ubezpieczeniami społecznymi. Ponadto, zdolność tę ustawa przyznaje Prezesowi Kasy, a nie jej samej (art. 476 § 4 pkt 3 k.p.c.).

Powyższe ustalenie, co do braku zdolności sądowej wskazanej przez powoda strony pozwanej, nie może prowadzić do wniosku, że w niniejszej sprawie nie występuje podmiot, przeciwko któremu powód mógłby skierować swoje roszczenie. Ustalając bowiem, że żądanie powoda związane jest z działaniem Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, na czele której stoi Prezes, jako centralny organ administracji rządowej, podległy ministrowi właściwemu do spraw rozwoju wsi, uznać należało, że pozwanym w sprawie powinien być Skarb Państwa – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, reprezentowany przez Prezesa Kasy (art. 67 § 2 k.p.c.).

Ponieważ jednak powód, jako stronę pozwaną wskazał podmiot nie posiadający zdolności sądowej, Sąd Apelacyjny zmuszony był uchylić wyrok Sądu pierwszej instancji i odrzucić pozew. Przy tym zauważyć należy, że chociaż brak zdolności sądowej pozwanego nie został podniesionych w apelacji żadnej ze stron, fakt ten Sąd odwoławczy zobowiązany był uwzględnić z urzędu (art. 378 k.p.c.).

Motywuując powyższe rozstrzygnięcie wskazać także należy, że w sprawie nie zachodziły podstawy do sprostowania oznaczenia strony pozwanej, poprzez wskazanie, iż jest nią Skarb Państwa.

Uzasadniając to stanowisko w szczególności wyjaśnić trzeba, że w rozpatrywanym przypadku nie mógł znaleźć zastosowania przepis art. 70 § 1 k.p.c., zgodnie z którym, jeżeli brakuje w zakresie zdolności sądowej lub procesowej

albo w składzie właściwych organów dają się uzupełnić, Sąd wyznaczy w tym celu odpowiedni termin. Możliwość uzupełnienia braków zdolności sądowej na podstawie przywołanego powyższej przepisu odnosi się bowiem jedynie do podmiotu będącego stroną procesową. Bezwzględna przesłanką uzupełnienia braku jest zachowanie tożsamości stron, tj. zachowanie takiego stanu rzeczy, w którym zarówno przed uzupełnieniem, jak i po uzupełnieniu braku zdolności sądowej stroną pozostaje ten sam podmiot. W rozważanym wypadku warunek ten nie zostałby spełniony. Uznanie bowiem, że pozwana Kasa nie ma zdolności procesowej i wezwanie w jej miejsce wyposażonego w tę zdolność Skarbu Państwa prowadziłyby do zmiany podmiotowej po stronie pozwanej.

W orzecznictwie jak i doktrynie przyjmuje się natomiast, że powód, na którym ciąży obowiązek oznaczenia strony pozwanej, może uściślić jej oznaczenie wówczas, jeżeli nie prowadzi ono do naruszenia tożsamości stron, a pierwotne, mylne oznaczenie w pozwie strony pozwanej nie daje samo przez się podstawy do odrzucenia pozwu, gdyż z przebiegu procesu ewidentnie widoczne jest, kogo powód miał właściwie zamiar pozwać (wyrok SN z dnia 22.06.2006 r., V CSK 139/06, opubl. LEX nr 196953). Ponadto, w wyroku z dnia 18.06.1998 r., (II CKN 817/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 16), Sąd Najwyższy stwierdził, że uściślenie oznaczenia strony w wyroku dopuszczalne jest w trybie przepisu art. 350 k.p.c także przez Sąd drugiej instancji.

Odnosząc powyższe rozważania do realiów niniejszej sprawy, wskazać należy, że jeżeli z dotychczasowego przebiegu procesu jednoznacznie wynikałoby, że pozew skierowany jest przeciwko Skarbowi Państwa, a powód jedynie omyłkowo, jako pozwanego wskazał jednostkę organizacyjną Skarbu Państwa, z którą związane jest dochodzone przez niego roszczenie, to co do zasady, możliwe byłoby uściślenie przez niego oznaczenia strony pozwanej. To z kolei dawałoby Sądowi odwoławczemu podstawę do sprostowania tego oznaczenia, w trybie przepisu art. 350 § 1 k.p.c., w wyroku Sąd pierwszej instancji. Zaznaczyć jednak należy, że nie jest to dopuszczalne w sytuacji, gdy żądanie oparte zostało na kategoriycznym twierdzeniu powoda, iż jednostka wskazana jako strona pozwana jest podmiotem odrębnym od Skarbu Państwa (por. uchwała SN z dnia 19.04.2001 r. III CZP 10/01, opubl. OSNC 2001 r. Nr 10, poz. 147, wyrok SN z dnia 28.11.2006 r., IV CSK 176/06, opubl. Biul. SN 2007 r. Nr 2 poz. 13). W takiej sytuacji, modyfikując z urzędu oznaczenie strony pozwanej, Sąd działałby wbrew stanowisku powoda, który generalnie posiada wyłączną możliwość wskazania pozwanego.

W kontekście powyższego, w orzecznictwie sądowym szczególną uwagę zwraca się na sytuację, gdy powód, który nie korzysta z pomocy profesjonalnego pełnomocnika wskazuje w pozwie, jako stronę pozwaną nie Skarb Państwa, a jego jednostkę organizacyjną bez zdolności sądowej. Z postępowania powoda, wynika jednak, że takie określenie przez niego strony pozwanej nie ma charakteru stanowczego, co może oznaczać, iż nie posiada on wiedzy, co do tego, że pozwanym powinien być Skarb Państwa. Mianowicie w judykaturze podkreśla się, że skoro, z przepisu art. 202 zd. 2 k.p.c. wyraźnie wynika, iż okoliczności, które uzasadniają odrzucenie pozwu, jak również brak zdolności procesowej Sąd bierze pod rozwagę z urzędu, w każdym stanie sprawy, Sąd ma również obowiązek podjęcia określonych czynności procesowych, zmierzających do wyjaśnienia statusu prawnego strony pozwanej, która nie ma zdolności sądowej. Realizacja tego obowiązku pierwszorzędnie sprowadza się zaś do udzielenia powodowi, stosownie do art. 5 k.p.c., niezbędnych pouczeń, co do możliwości określenia strony pozwanej. W sytuacji, gdyby powód, pomimo wskazania na możliwość rozważenia zmiany oznaczenia strony na Skarb Państwa, nadal wskazywał jako pozwanego jednostkę nie posiadającą zdolności sądowej, wówczas zastosowanie winien znaleźć przepis art. 199 § 1 pkt 3 k.p.c. Jak już bowiem wyżej wskazano, Sąd nie jest władny oznaczyć Skarbu Państwa jako strony pozwanej wówczas, gdy żądanie oparte zostało na twierdzeniu, że jednostka określona jako strona pozwana jest podmiotem odrębnym od Skarbu Państwa (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 07.05.2008 r. II CSK 10/08, LEX nr 420377).

Natomiast gdyby powód wskazał Skarb Państwa jako stronę, a dotychczasowego pozwanego określił jako jednostkę organizacyjną, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie, to przyjmuje się, że jest to dopuszczalne sprecyzowanie oznaczenia strony – nie prowadzące do zmiany jej tożsamości (postanowienia SN z dnia 09.07.2009 r., III CZP 45/09, opubl. OSNC-ZD 2009 r. Nr 4, poz. 113; z dnia 04.02.2004 r., I CK 342/03, opubl. LEX nr 467459; z dnia 08.01.2003 r. II CKN 90/02, opubl. LEX nr 77068).

Oceniając pogląd wyrażony w powyższym orzecznictwie nie można bezsprzecznie przyjąć, aby sprostowanie w orzeczeniu Sądu oznaczenia strony pozwanej wskazanej przez powoda mogło nastąpić w trybie przepisu art. 350 k.p.c. Nie budzi bowiem wątpliwości, że dopuszczalność sprostowania niedokładności, jest możliwe jedynie wówczas, gdy wynika z niestaranności samego Sądu, a nie strony.

Niezależnie jednak od powyższego, stwierdzić należy, że i tak w sprawie nie zachodzą podstawy do pouczenia powoda o statusie prawnym pozwanej przez niego Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, jak również sprostowania oznaczenia strony pozwanej.

Wprawdzie w niniejszej sprawie powód występował samodzielnie, bez pomocy profesjonalnego pełnomocnika, to jednak kwestia zdolności sądowej pozwanej Kasy została w trakcie postępowania wyjaśniona. Wskazać tu przede wszystkim należy, na pismo procesowe pozwanego – odpowiedź na apelację powoda (k. 185 – 186), w którym wyraźnie wskazał on, że w sprawie jako strona pozwana powinien występować Skarb Państwa reprezentowany przez Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia (...). Co więcej, popierając swoje stanowisko pozwany przedłożył postanowienie Sądu Rejonowego w Olsztynie, odrzucającego wniosek Kasy Rolniczego Ubezpieczenia (...) o wpis hipoteki przymusowej, ze względu na brak po stronie wnioskodawcy zdolności sądowej (k. 187 – 189). Pomimo powyższych twierdzeń pozwanego powód nie zmienił stanowiska w sprawie, tylko nadal popierał powództwo przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Przyjąć, zatem należy, że kategorycznie obstawał przy zapatrywaniu, że pozwany został określony prawidłowo. Trudno zaś uznać, aby w ramach realizacji obowiązku pouczenia strony, co do czynności procesowych (art. 5 k.p.c.), Sąd wprost wskazał jej, kto powinien występować w sprawie w charakterze pozwanego.

Końcowo zaznaczyć należy, że odrzucenie pozwu w niniejszej sprawie nie zamyka powodowi drogi do ponownego wytoczenia powództwa o te same roszczenia przeciwko Skarbowi Państwa.

W związku z powyższy na mocy przepisu art. 386 § 3 k.p.c. orzeczono jak w wyroku.

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie przepisu art. 102 k.p.c.